

Arbeidskosten per eenheid product

CPB Achtergronddocument, behorend bij: MEV 2012

September 2011

Martin Mellens

CPB Memo

Aan: Belangstellenden

Centraal Planbureau
Van Stolkweg 14
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T (070) 3383 380
I www.cpb.nl

Contactpersoon
Martin Mellens

Datum: 16 september 2011

Betreft: Arbeidskosten per eenheid product MEV 2012

1 Inleiding

In paragraaf 2.3 van het MEV 2012 wordt de relatieve ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product (p.e.p.) in de Nederlandse verwerkende industrie besproken. Dit achtergronddocument gaat dieper in op de ramingen van deze grootheid. Ook de relatie tussen de arbeidskosten per eenheid product en de prijsconcurrentiepositie komt aan de orde.

2 Raming MEV 2012

Lagere arbeidsproductiviteitsgroei drijft ontwikkeling arbeidskosten per eenheid product op

Net als vorig jaar zullen de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse verwerkende industrie dit jaar naar verwachting dalen. Wel is de afname minder sterk dan vorig jaar. De groei van de arbeidsproductiviteit is de drijvende kracht achter die ontwikkeling. In 2010 veerde de industriële productie sterk op na een forse terugval in 2009 als gevolg van de kredietcrisis. In de eerste helft van dit jaar kon de industrie nog profiteren van de stevige groei van de Duitse economie, waardoor het productievolume ook dit jaar naar verwachting nog bijna 4% groter is dan vorig jaar. De vooruitzichten voor de tweede helft van dit jaar zijn echter niet zo gunstig. In de projectie ligt dan ook besloten dat volgend jaar de productie veel minder sterk toeneemt. Omdat de werkgelegenheid dit en volgend jaar ongeveer dezelfde ontwikkeling laat zien, groeit de arbeidsproductiviteit volgend jaar naar verwachting met 2¾%, wat ongeveer een halvering is vergeleken met de ontwikkeling dit jaar. De loonvoet stijgt in 2012 net als dit jaar met 3½%. In de projectie ligt dan ook besloten dat de arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie volgend jaar licht stijgen.

Voor de prijsconcurrentiepositie is de relatieve ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product van belang. Bij de euroconcurrenten dalen de arbeidskosten p.e.p. naar verwachting zowel dit als volgend jaar doordat de loonvoetontwikkeling achterblijft bij de stijging van de arbeidsproductiviteit. In Nederland neemt de loonvoet in de projectie meer toe. Nederland heeft een relatief lage werkloosheid en krappe arbeidsmarkt vergeleken met andere eurolanden. De arbeidskosten per eenheid product nemen bij de niet-euroconcurrenten dit en volgend jaar meer toe dan in de Nederlandse verwerkende industrie. Dit komt

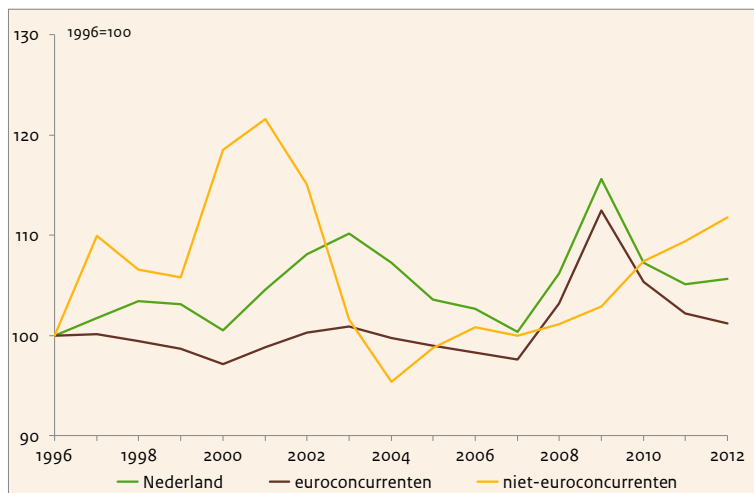
vooral door een sterkere stijging van de loonvoet. Bovendien speelt de waardevermindering van de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar en Britse Pond een rol.

Tabel 2.1 Arbeidskosten p.e.p. van de Nederlandse verwerkende industrie en de concurrenten

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Nederland								
loonvoet	1,1	3,0	3,2	3,6	2,1	2,3	3½	3½
arbeidsproductiviteit	4,7	4,0	5,5	-2,1	-6,2	10,2	5½	2¾
arbeidskosten p.e.p.	-3,4	-1,0	-2,2	5,8	8,8	-7,2	-2	¾
euroconcurrenten								
loonvoet	2,9	3,8	3,2	3,5	3,1	0,6	2	2
arbeidsproductiviteit	3,8	4,6	4,0	-1,9	-5,5	7,4	5	3
arbeidskosten p.e.p.	-0,8	-0,7	-0,7	5,6	9,1	-6,3	-3	-1
niet-euroconcurrenten								
loonvoet	6,7	6,6	7,3	7,3	5,0	5,2	7½	7½
arbeidsproductiviteit	5,1	4,6	5,6	2,5	0,8	8,8	4½	4¾
effectieve wisselkoers	-1,8	-0,3	3,3	3,5	2,4	-7,4	1	½
arbeidskosten p.e.p.	3,5	2,2	-0,8	1,1	1,7	4,4	1¾	2¼
alle concurrenten								
loonvoet	4,8	5,2	5,7	5,5	4,1	3,1	5	5
arbeidsproductiviteit	4,4	4,6	4,7	0,4	-2,1	8,2	4¾	4
effectieve wisselkoers	-0,9	-0,1	1,8	1,9	1,3	-4,0	½	¼
arbeidskosten p.e.p.	1,3	0,8	-0,8	3,2	4,9	-0,8	-¼	¾

Als een langere periode wordt beschouwd, dan blijkt dat de arbeidskosten per eenheid product in de Nederlandse industrie sinds 1996 meer zijn gestegen dan bij de euroconcurrenten (zie figuur 2.1). Dit verschil is vooral ontstaan aan het einde van de jaren negentig en het begin van deze eeuw, toen de Nederlandse arbeidsmarkt zeer krap was. Tijdens de economische teruggang in 2002-2003 werden werknemers aanvankelijk in dienst gehouden ondanks een terugval van de productie (labour hoarding) wat leidde tot een sterke stijging van de arbeidskosten per eenheid product. Sinds 2003 is het verschil met de euroconcurrenten kleiner geworden. Dit komt vooral doordat de arbeidsproductiviteit in de Nederlandse verwerkende industrie harder groeide dan bij de euroconcurrenten. Het zou kunnen dat de Nederlandse industrie de afgelopen jaren alsnog het productieproces heeft gestroomlijnd en meer werkgelegenheid heeft afgestoten dan de euroconcurrenten.

Figuur 2.1 Arbeidskosten p.e.p. voor Nederland en de concurrenten

De ontwikkeling ten opzichte van de niet-euroconcurrenten wordt voor een groot deel bepaald door fluctuaties in de wisselkoersen. Nadat de prijsconcurrentiepositie van de Nederlandse verwerkende industrie in de eerste jaren van deze eeuw snel verslechterde, is er sinds 2007 sprake van een verbetering. In de projectie wordt uitgegaan van een verdere verbetering dit en volgend jaar. Het is lastig in te schatten of dit effect structureel dan wel incidenteel van aard is.

Crisis drukt winstmarge exporteurs

Naar verwachting verslechtert dit jaar de prijsconcurrentie, gedefinieerd als het verschil tussen de ontwikkeling van de concurrentenprijs en de prijs van de binnenslands geproduceerde uitvoer, gevolgd door een verbetering volgend jaar. De laatste jaren laat de prijsconcurrentie een grillig verloop zien. Dit is te wijten aan een samenloop van factoren. Zowel de prijs van ingevoerde grondstoffen en halffabrikaten als de wisselkoers van de euro fluctueerde de afgelopen jaren sterk. Bovendien zorgde de kredietcrisis in 2008 voor een zeer sterke terugval van de vraag met bijbehorende prijsdalingen. Nederland werd daar, vooral door het relatief grote aandeel van de (basis)chemie in het exportpakket, eerder mee geconfronteerd dan andere landen. Dit zorgde vooral in 2009 voor een sterke verbetering van de prijsconcurrentiepositie. In 2010 profiteerde Nederland mede van een waardedaling van de euro ten opzichte van de dollar.

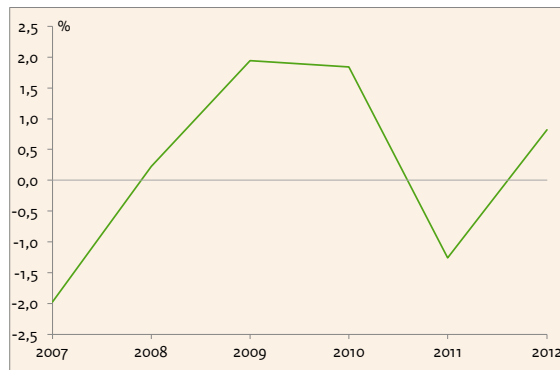
In 2011 zal er sprake zijn van een verslechtering van de prijsconcurrentiepositie, die deels het gevolg is van hogere winstmarges. Nederlandse exporteurs profiteerden in de eerste helft van dit jaar van de gunstige afzetmogelijkheden die de aantrekkelijke Duitse economie bood. Bovendien is er na een aantal jaren waarin de prijsconcurrentiepositie verbeterde geen noodzaak onmiddellijk in te teren op de marge. Volgend jaar moeten ook Nederlandse exporteurs rekening houden met de verslechterde internationale conjunctuur. Daarom zien zij zich dan gedwongen genoeg te nemen met een kleinere winstmarge om niet al te veel marktaandeel te verliezen. Dit drukt de uitvoerprijs en verbetert de prijsconcurrentiepositie. Doordat Nederlandse exporteurs dit jaar een wat gunstiger uitgangspunt hebben, kunnen zij volgend jaar naar verwachting iets meer interen op de winstmarge dan hun concurrenten.

Vanwege de sterke fluctuaties van de prijsconcurrentiepositie kan voor een analyse beter een wat langere periode worden beschouwd. In 2012 is de prijsconcurrentiepositie van Nederlandse exporteurs naar verwachting ongeveer 3,5% verbeterd vergeleken met de situatie in 2007 aan de vooravond van de economische crisis. De verbetering van de prijsconcurrentie kan maar in beperkte mate verklaard worden door de ontwikkeling van de grondstofprijzen. Weliswaar dreven duurdere grondstoffen de uitvoerprijzen op, maar dat gold evenzeer voor de prijzen van Nederlandse exporteurs. Een deel van de verbetering is toe te schrijven aan een gunstige ontwikkeling van de relatieve arbeidskosten. Een indicator hiervoor is de relatieve ontwikkeling van de arbeidskosten per eenheid product in de verwerkende industrie. Deze kosten namen in de Nederlandse industrie ongeveer 1,5% minder toe dan bij hun concurrenten.

Verder hebben exporteurs in de periode 2007-2012 hun winstmarge zien verslechteren met ongeveer 3 ½%. Waarschijnlijk speelt een aantal factoren hier een rol. Ten opzichte van de euroconcurrenten ontwikkelt de arbeidskosten per eenheid product zich minder gunstig. Ruim 80% van de Nederlandse export gaat naar Europa. Verder zijn Nederlandse exporteurs bij de vorige crisis (2001-2003) geconfronteerd met een flinke verslechtering van de prijsconcurrentie en een verlies van marktaandeel. Hierdoor kunnen exporteurs huiverig zijn geweest kostenverhogingen van bijvoorbeeld duurdere grondstoffen onmiddellijk door te berekenen, wat een drukkend effect heeft op de winstmarge.

Figuur 2.2 Prijsconcurrentiepositie grillig door grondstoffen en winstmarge

Prijsconcurrentiepositie

Bijdragen prijs binnenslands geproduceerde uitvoer

